

РАТАВАЦЬ, ПАКУЛЬ НЕ ПОЗНА

Падчас вывучэння і навуковага апісання рукапісных фондаў Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна былі выяўлены рапей не занатаваныя дакументы канца XVI стагоддзя (12 адзінак). Папярэдні аналіз паказаў, што большасць з іх была напісана ў перыяд з 1591 па 1599 год.

Знойдзеныя рукапісныя матэрыялы — разнастайныя па сваёму зместу. Сярод іх — выпіскі з архіва Мінскага гарадскога суда, пастановы Трыбунала Вялікага княства Літоўскага, Жамойцкага і Рускага, каралеўскія прывілеі і граматы, лісты прыватных асоб і інш. Усе 12 дакументаў напісаны скоралісам на старабеларускай мове, рознымі почыркам. Нягледзячы на старадаўняе іх паходжанне, яны няблага захаваліся і цяпер, пры неабходнасці, могуць быць поўнасна прачытаны і надрукаваны (у перакладзе на сучасную мову альбо на мове арыгінала) з адпаведнымі навуковымі каментарыямі.

Папера выяўленых рукапісаў мае вадзяныя знакі (філіграні). На некаторых з дакументаў захаваліся аўтографы і пячаткі беларускіх князёў.

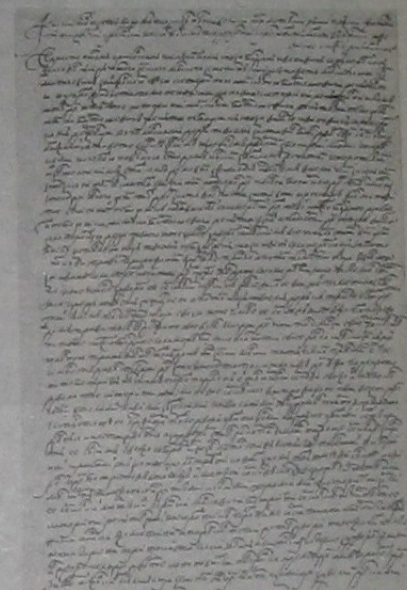
Выключную цікакасць уяўляе «Пастанова Трыбунала Вялікага княства Літоўскага» ад 28 снежня 1591 года па справе паміж мяшчанамі Мінскага павета Якубам Яцковічам Рэкуцём і яго жонкай Ганнай Сарошаўнай Рымшанкай — з аднаго боку, і Шымонам Мацярэвічам і яго жонкай Кацярынай Шымкоўнай Барташэвіч — з другога. Рапёне вязнога трыбунальскага суда, які адбыўся ў Мінску, уласнаручна падпісалі суддзі, вядомыя на той час беларускія магнаты — Ян Друцін-Горскі, Геранім Пякарскі і Багдан Масальскі.

Некаторыя іншыя дакументы звязаны з асобай беларускага князя Багдана Саламарэцкага, праслаўленага старасты крычаўскага і лучацкага.

Знойдзеныя рукапісы, несумненна, маюць вялікую гістарычную каштоўнасць. Яны могуць быць выкарыстаны вучонымі-медывістамі ў самых розных напрамках даследчыцкай працы. Лінгвістаў зацікавіць асаблівасці мовы гэтых дакументаў, палеографію — адметнасці скоралісу і почыркаў, а тых, хто вывучае геральдыку Беларусі, — шматлікія выявы і пячаткі беларускіх князёў.

На жаль, прасачыць гісторыю выяўленых рукапісаў, вызначыць іх першага гаспадара і месца ранейшага захавання цяпер немагчыма. Прычына таму, можна сказаць, традыцыйная — адсутнасць усялякіх дадатковых звестак. Больш таго, невядомы нават час іх паступлення ў аддзел рукапісаў і рэдкіх кніг Дзяржаўнай бібліятэкі БССР. Вывучэнне старых інвентароў не дало ніякіх значных вынікаў. Праўда, можна думаць, што ўсе гэтыя рукапісы патрапілі ў бібліятэку яшчэ да вайны, а інвентары, куды яны былі ўнесены, згубіліся падчас акупацыі і вывазу фондаў бібліятэкі ў Германію.

Мяркуючы па характары знойдзеных дакументаў, яны некалі з'яўляліся часткай ад-

наго вялікага архіва, якіх, як вядома, на тэрыторыі Беларусі ў старажытныя часы было вельмі шмат. Дастаткова толькі нагадаць, што ў XVI—XVIII стагоддзях на Беларусі існавала больш двух дзясяткаў архіваў павятовых судаў, архівы магістратаў гарадоў з магдэбургскім правам, а таксама архівы Вялікай канцэлярыі і Трыбунала, якія папаўняліся на працягу некалькіх стагоддзяў. Апрача таго, свае незалежныя архівы мелі рамесніцкія цэхі, брацтвы, манастыры і цэрквы. А калі да гэтага дадаць, што ўсе без выключэння беларускія князі, буйныя магнаты, а таксама шляхта і асобныя адукаваныя гараджане мелі свае асабныя сховішчы рукапісаў, дзе яны захоўвалі каралеўскія прывілеі, пастановы судаў, рукапісныя літаратурныя творы, мемуары аб сваіх продках і г. д., то спатрэбіцца даволі вялікая трох-, а то і чатырох-значная лічба, каб зафіксаваць іх колькасць.

Як бачна, сёння мы можам толькі канстатаваць, што многія з найбагацейшых беларускіх старажытных збораў ужо незворотна загінулі, іншыя — раскіданы па розных савецкіх і замежных сховішчах. Але і да гэтага часу там-сям па чыйсьці няйдбайнасці і абыхікавасці знішчаюцца пазбаўленыя належнага догляду выключна каштоўныя помнікі старажытнай беларускай пісьменнасці. Відаць, ужо прышоў час, калі самім беларусам трэба паклапаціцца аб сваёй культуры і прыкласці ўсе намаганні для таго, каб як мага хутчэй спыніць працэс пазбаўлення сябе гістарычнай памяці, бо за іх гэтага ніхто не зробіць!

Навуковай грамадчаснасці ды, мусіць, і ўраду неабходна прыняць тэрміновыя меры па шырокім выдзяленні ўсіх фондаў, дзе захоўваюцца старабеларускія рукапісы, стварыць вопісы і каталогі, распачаць працу па ажыццяўленні навуковых выданняў архіўных дакументаў і, нарэшце, па мажлівасці, вяртаць помнікі старажытнай беларускай пісьменнасці на радзіму.

І. САВЕРЧАНКА,
кандыдат філалагічных навук,
Л. СТАНКЕВІЧ,
галоўны бібліяграф Дзяржбібліятэкі
БССР імя У. І. Леніна.